

Nr 1

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en förutsättningslös utredning angående resningsinstitutet m. m.

I de likalydande motionerna nr 318 i första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* och nr 405 i andra kammaren av herr *Swedberg m. fl.* hemställas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en förutsättningslös utredning angående resningsinstitutet, såväl med avseende på den prövande instansens sammansättning som den processuella ordningen vid avgörandet av resningsansökningar».

I likalydande motioner nr 319 i första kammaren av herrar *Osvald* och *Sundelin* samt nr 409 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.* hemställas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående de ändringar av rättegångsbalken och därtill hörande författningar, som erfordras för åstadkommande av dels att rätten att fullfölja talan i brottmål till högsta domstolen vidgas, dels »att ansökningar om resning i brottmål för avgörande hänskjutes till särskild domstolskommitté, vari ingår lekmän och vari högsta domstolen är i minoritet».

Motionerna ha hänvisats till första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet ha motionerna I: 318 och II: 405 samt motionerna I: 319 och II: 409, i vad de angå frågan om ändrade bestämmelser om resning, hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Beträffande motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande rätt

I § 19 *regeringsformen* stadgas bl. a., att det tillkommer högsta domstolen att avgöra »ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft» (resningsansökningar), dock att regeringsrätten har att avgöra sådana ansökningar i mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning. — Regeringsrätten såsom resningsorgan behandlas icke i motionerna. — Av § 22 *regeringsformen* framgår, att högsta domstolen vid behandling av resningsansökningar regelmässigt skall bestå av minst fem och högst sju justitieråd (motsvarande en avdelning av domstolen). Jämlikt 7 § lagen den 20 december 1946 om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring må, då avdelning av högsta domstolen behandlar ansökan om resning i något av högsta domstolen avgjort mål eller ärende, ledamot, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej tjänstgöra på

avdelningen, om domfört antal ledamöter ändå är att tillgå inom domstolen.

Bestämmelser om *förutsättningarna för resning och behandlingen av resningsansökningar* finnas i de tio första paragraferna i 58 kap. rättegångsbalken. Enligt 1 § nämnda kapitel må i *tvistemål resning till förmån för någon av parterna* beviljas 1. om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman eller ombud eller ställföreträdare med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande eller 2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk, eller om part, som hörts under sanningsförsäkran, eller vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga, dock endast under förutsättning att det brottsliga förfarandet respektive handlingen eller utsagan kan antagas ha inverkat på målets utgång. Resning i tvistemål kan därjämte jämlikt ifrågavarande paragraf beviljas 3. om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till annan utgång samt under förutsättning tillika att parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra detta. Slutligen må resning i tvistemål beviljas 4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Jämlikt 2 § må *resning i brottmål till förmån för den tilltalade* beviljas 1. om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman, åklagaren eller ombud, ställföreträdare eller försvarare med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande eller 2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk eller om vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga, dock endast under förutsättning att det brottsliga förfarandet respektive handlingen eller utsagan kan antagas ha inverkat på målets utgång. Därjämte må jämlikt samma paragraf resning i brottmål till förmån för den tilltalade beviljas 3. om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller brottet hänförts under mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller ock med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer synnerliga skäl äro, att frågan, huruvida den tilltalade förövat det brott, för vilket han dömts, prövas ånyo, eller 4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

I 3 § behandlas *förutsättningarna för resning i brottmål till men för den tilltalade*. Resning må beviljas 1. om sådant förhållande, som avses i 2 § under 1. eller 2., förelegat och detta kan antagas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller brottet hänförts under väsentligt mildare straffbestämmelse än den som bort tillämpas eller 2. om å brottet kan följa straffarbete samt omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller detta hänförts under väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats samt under förutsättning tillika att parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom full-

följd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra detta.

Ansökan om resning skall göras skriftligen hos högsta domstolen. Sådan ansökan i tvistemål på grund av annat förhållande än att rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag och ansökan i brottmål till men för den tilltalade skall göras inom ett år efter det att sökanden erhöll kännedom om det förhållande, varå ansökan grundats, dock att, därest annans brottsliga gärning åberopas som grund för ansökan, nämnda tid må räknas från det dom däröver vann laga kraft. Resning i tvistemål på grund av att rättstillämpning, som ligger till grund för domen, förmenas uppenbart strida mot lag skall sökas inom sex månader efter det att domen vann laga kraft (4 §). I 5 § finnas bestämmelser om vilka uppgifter resningsansökan skall innehålla. Enligt 6 § skall resningsansökan med därvid fogade handlingar, om ansökan ej avvisas, delgivas motparten och föreläggande meddelas honom att inkomma med skriftlig förklaring. Finnes ansökan ogrundad, må den dock omedelbart avslås. Har förklaring inkommit och finnes ytterligare skriftväxling erforderlig, äger högsta domstolen enligt 6 § jämfört med 56 kap. 10 § rättegångsbalken förordna därom. Högsta domstolen äger tillika meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid även föreskriva, i vilket avseende part skall yttra sig. Part må föreläggas att inkomma med mer än en skrift, endast om särskilda skäl äro därtill. Finnes för utredningen erforderligt, att part eller annan höres muntligen inför högsta domstolen, förordne högsta domstolen därom på sätt den finner lämpligt. (6 § jämfört med 56 kap. 12 § och 52 kap. 10 § rättegångsbalken). Enligt 9 kap. 7 § rättegångsbalken äger rätten, om part eller annan finnes vid förhandling höra komma tillstådes eller infinna sig personligen, förelägga vite. Finnes högsta domstolen erforderligt, att vittne eller sakkunnig höres eller annan bevisning förebringas i resningsärendet, kan enligt 35 kap. 8 § rättegångsbalken detta ske antingen omedelbart inför högsta domstolen eller ock, enligt högsta domstolens förordnande, vid annan domstol. Sedan erforderliga åtgärder vidtagits, skall resningsärendet så snart ske kan av högsta domstolen företagas till avgörande. Jämlikt 58 kap. 7 § skall högsta domstolen, om resning beviljas, förordna, att målet skall ånyo upptagas av den rätt, som sist dömt i målet, dock att högsta domstolen äger att, då resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades förmån och saken finnes uppenbar, omedelbart ändra domen. Paragrafen innehåller vidare stadganden om påföljd för parts utevaro vid den förnyade förhandlingen i målet. I 8 § finnas bestämmelser angående rättegångskostnadsfrågor vid resning. 9 och 10 §§ slutligen innehålla vissa stadganden för vilka redogörelse i detta sammanhang icke torde erfordras.

Vad angår *föredragning* av resningsansökningar inför högsta domstolen givas bl. a. regler härom i 21 § arbetsordningen för nedre justitierevisionen av den 26 juni 1948. Av dessa regler framgår, att föredragning av mål som prövas på handlingarna skall ske med ledning av minnesanteckningar, som innefatta en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna inne-

hålla av betydelse för den prövning varom är fråga. Minnesanteckningarna skola undertecknas av föredraganden — vederbörande revisionssekreterare — och efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet. Högsta domstolen äger bestämma, huruvida och i vilken mån sådan fullständig redogörelse, som ovan sägs, må i minnesanteckningarna ersättas av hänvisning till handlingarna i målet, så ock meddela närmare föreskrifter i övrigt angående föredragningen och minnesanteckningarna.

I fråga om minnesanteckningarnas karaktär av *allmän handling* finnas vissa stadganden i tryckfrihetsförordningen. I 2 kap. 1 § föreskrives till en början att varje svensk medborgare skall i den ordning som i förordningen sägs äga fri tillgång till allmänna handlingar och att i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag skola noga angivas de fall, då enligt angivna grunder allmänna handlingar skola hållas hemliga. Enligt 2 § i samma kapitel äro alla hos stats- eller kommunalmyndighet förvarade handlingar, vare sig de till myndigheten inkommit eller blivit där upprättade, allmänna handlingar. I 4 § i kapitlet stadgas att minnesanteckning eller annan uppteckning, som hos myndighet verkställets allenast för måls eller ärendes föredragning eller beredande till avgörande, ej skall hos myndigheten anses som allmän handling, om ej uppteckningen, sedan målet eller ärendet hos myndigheten slutbehandlats, omhändertagits för förvaring. Enligt 5 § skall handling anses inkommen till myndighet, då den avlämnats till myndigheten eller till befattningshavare, som har att mottaga handlingen eller eljest taga befattning med mål eller ärende, till vilket handlingen hänför sig. Protokoll och därmed jämförliga anteckningar skola anses upprättade, då de av myndigheten justerats eller eljest blivit färdigställda. Andra handlingar, som hänföra sig till visst mål eller ärende, skola anses upprättade, då de expedierats eller, om expedition ej äger rum, då målet eller ärendet blivit av myndigheten slutbehandlat.

Enligt 39 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar länder vad i lagen stadgas ej till inskränkning i sökandes, klagandes eller andra parters rätt att i mål och ärenden hos domstol eller annan myndighet utbekomma dom, beslut och andra handlingar. Finnes av hänsyn till allmänna eller enskilda intressen vara av synnerlig vikt att innehållet i annan handling än dom eller beslut icke uppenbaras, må dock med stöd av stadgande i lagen utlämnande av sådan handling till parten vägras; vid utlämnande skola erforderliga förbehåll göras.

Historik m. m.

Genom ovan nämnda stadganden om resning i rättegångsbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1948, upphävdes den dessförinnan gällande lagen den 22 juni 1939 om särskilda rättsmedel. Denna lags bestämmelser upptogs emellertid väsentligen oförändrade i 58 kap. rättegångsbalken. Före 1939 års lag funnos bestämmelser om resning i 31 kap. *gamla rättegångsbalken*. Enligt kapitlets första paragraf hade »allenast Konungen» rätt att

»bryta dom åter, som vunnit laga kraft». Detta stadgande korresponderade med bestämmelsen i § 18 regeringsformen, att högsta domstolen skulle avgöra resningsansökningar utom i vissa fall, varom här icke är fråga. Högsta domstolens behörighet att avgöra förevarande resningsansökningar fanns angiven i § 18 redan i regeringsformens ursprungliga lydelse. Genom grundlagsändring 1949 överflyttades stadgandet därom till § 19. — Vad angår förutsättningarna för resning enligt gamla rättegångsbalken så voro dessa mera begränsade än vad numera är fallet. I 31 kap. 3 § angavs såsom resningsgrund, att någon funnit nya skäl och menade att dom, som vunnit laga kraft, därmed kunde hävas. Uttrycket »skäl» hade i praxis uppfattats såsom åsyftande faktiska omständigheter eller bevis av betydelse i målet. Fordran på att skälet skulle vara nytt innebar, att det icke åberopats i målet samt att det icke varit känt för sökanden, när målet handlades, eller att han då icke insett eller bort inse dess betydelse för avgörandet. Den omständigheten att en rättsgrund åberopades, som icke tidigare anförts i målet, ansågs icke kunna utgöra anledning till resning. Oriktig lagtolkning eller rättstillämpning torde icke i något fall ha ansetts såsom resningsskäl.

I frågan om vilken myndighet som borde tilläggas behörighet att pröva ansökningar om resning anförde *processkommissionen* i sitt år 1926 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (ett av förarbetena till nya rättegångsbalken) i huvudsak följande: Rätten att besluta huruvida resning finge äga rum vore allestädes överlämnad åt domstol. Enligt vissa länders lagar beviljades resning av högsta instansen, medan andra låte resningsfrågor avgöras av den domstol, mot vilkens dom resning söktes, eller ock av den domstol som i första instans prövat målet. Kommissionen hade haft under övervägande att föreslå, att den domstol som senast dömt i målet borde vara behörig myndighet i fråga om resning. Härför talade att, därest fråga om resning väcktes inom en ej alltför lång tid efter målets handläggning, domstolens ledamöter kunde äga en på egen erfarenhet grundad kännedom om målet, som en högre instans ej besulte. Värdet av denna synpunkt borde dock ej skattas alltför högt, enär ej sällan en relativt lång tid kunde förflyta mellan domen och resningsfrågans prövning. Den i svensk rätt gällande regeln, att rätten att avgöra resningsfrågor tillkomme högsta domstolen, vilade säkerligen på insikten om angelägenheten av att den laga kraft vunna domen hölles vid makt. I särskilt hög grad gjorde sig vid resningsinstitutets handhavande betydelsen av en enhetlig rättstillämpning gällande. Ur denna synpunkt måste företräde givas åt den dåvarande anordningen med högsta domstolen såsom behörig myndighet för prövning av resningsfrågor.

I en av tillkallade sakkunniga (professorn Å. Hassler och advokaten G. Stjernstedt) utarbetad *promemoria den 19 december 1935* föreslogs ett tillägg till resningsstadgandet i 31 kap. 3 § rättegångsbalken, innehärande skyldighet för justitiekanslern, justitieombudsmannen eller militieombudsmannen att i vissa fall på begäran av för brott sakfälld person göra ansökan om resning till dennes förmån, varefter Konungen, när skäl därtill vore, ägde

återbryta domen. Beträffande spørsmålet om vilken myndighet som borde pröva sådan ansökan anförde de sakkunniga, att det icke syntes föreligga anledning att tillägga annan myndighet än högsta domstolen befogenhet att besluta om återbrytande i de särskilda fall, då sådant skulle förekomma på annan grund än gällande lagstiftning stadgade. Tvärtom torde icke hos någon annan vare sig judiciell eller administrativ myndighet kunna antagas föreligga de förutsättningar för ett vidsynt och samvetsgrant bedömande av frågor rörande extraordinärt återbrytande, vilka förefunnes hos högsta domstolen. Det skulle näppeligen heller vara möjligt att skapa en särskild, utanför den dåvarande organisationen stående instans, som kunde anses mera kvalificerad därtill. Inrättandet av en dylik instans skulle för övrigt icke vara utan betänkligheter med hänsyn till den verkan detta kunde få på domstolarnas ställning i den allmänna opinionen. Den misstanke som på vissa håll yppats, att högsta domstolen skulle vara mindre benägen att bevilja återbrytande för att icke rubba auktoriteten hos dess egna och möjligen också andra instansers avgöranden, torde sakna berättigande. Om högsta domstolen dittills måhända synts en eller annan kritiker följa en alltför restriktiv praxis i fråga om att bevilja återbrytande, hade detta utan tvivel berott på att högsta domstolen icke med stöd av gällande lag kunnat gå längre. Anledning torde ej finnas att antaga annat än att högsta domstolen, därest möjligheten att bevilja återbrytande vidgades, komme att utnyttja denna möjlighet i den utsträckning lagstiftaren avsett. — Promemorian överlämnades till processlagberedningen.

Vid 1935 års riksdag framställde herr Lundstedt en interpellation till chefen för justitiedepartementet, varvid han med åberopande av visst angivet rättsfall bl. a. frågade, om regeringen hade möjlighet att genom tillsättande av en undersökningskommission eller på annat sätt giva upprättelse åt en oskyldigt dömd, samt ifrågasatte, om icke utöver resningsinstitutet ett »extraordinärt remedium» borde finnas till skydd för den enskilde mot sådana domar som den berörda. — Interpellationen besvarades icke.

I en motion (II: 98) av herr Lundstedt vid 1937 års riksdag föreslogs dels viss utvidgning av möjligheterna att erhålla resning och dels inrättande av en särskild nämnd för att granska resningsansökningar. I sistnämnda hänseende framhöll motionären, att det för allmänheten framstode såsom en betänkelig brist, att högsta domstolen, vars dom vanligen avsåges med en resningsansökan, skulle ha att avgöra, om den eventuellt felat i sin rättskipning. Motionären förklarade sig dock icke vilja föreslå, att en särskild instans skulle avgöra resningsfrågorna. Ur alla synpunkter lämpligt vore emellertid — enligt motionären — att skapa ett förberedande resningsorgan, som i viss mån skulle bli en motvikt mot högsta domstolen och som genom att instämna i en resningsansökan skulle giva denna särskild tyngd. Nämnda organ borde lämpligen bestå av fem av Konungen för viss tid utanför den egentliga ämbetsmannavärlden utsedda personer, exempelvis tre jurister och två lekmän. Juristerna borde hämtas från de juridiska fakulteterna och advokatsamfundet. Professor, som vore ledamot av nämnden,

skulle företräda privaträtt, straffrätt eller processrätt. I fall då det sålunda sammansatta organet funne skäligt, skulle det ha att till högsta domstolen ingå med ansökan om resning. Sådan ansökan skulle högsta domstolen icke utan synnerliga skäl äga avslå. Högsta domstolen skulle därjämte äga att på eget initiativ förordna om resning. — Första lagutskottet hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 9), att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, enär 1935 års förslag vore för yttrande överlämnat till processlagberedningen, som hade att i samband med den allmänna rättegångsreformen överväga frågan om resningsinstitutets utformning. Herr Lundstedt reserverade sig mot utskottets beslut.

Vid samma års riksdag interPELLERADES chefen för justitiedepartementet av herr Nyblom, som bl. a. frågade, om spörsmålet om en ändring av resningsinstitutets utformning borde uppskjutas tills processlagberedningens förslag i ämnet föreläge. Denna fråga besvarades jakande av departementschefen, som framhöll, att nämnda förslag vore att förvänta under loppet av nästföljande år.

I *processlagberedningens* år 1938 framlagda förslag till rättegångsbalk (SOU 1938: 43 och 44) förordades, att prövningen av resningsansökningar alltjämt skulle handhas av högsta domstolen. En överflyttning av denna prövning å annat organ, eventuellt Kungl. Maj:t i statsrådet eller särskild institution, ansåg processlagberedningen icke stå i överensstämmelse med de konstitutionella grunder, å vilka vårt rättsväsen vilade. Det nu sagda fann processlagberedningen äga tillämpning även å det förberedande resningsorgan, som förordats i motionen i ämnet till 1937 års riksdag. Mot vad i motionen uttalats om att ett sådant organ skulle innefatta en motvikt mot högsta domstolen framhöll processlagberedningen, att därigenom i själva verket skulle komma att skapas en instans över högsta domstolen.

För *1939 års riksdag* framlades proposition (nr 307) med bl. a. förslag till lag om särskilda rättsmedel och till lag om ändring i lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar. I propositionen framhöll departementschefen, att de då gällande reglerna om resning vore så knapphändiga och delvis även oklara att det vore nödvändigt att snarast komplettera dem utan att avvakta den tidpunkt, då en helt ny rättegångsordning kunde träda i kraft. — Förutsättningarna för resning voro i lagförslaget utformade så, att de väsentligen oförändrade sedermera kunde överflyttas till 58 kap. (nya) rättegångsbalken, samt voro utarbetade på grundval av processlagberedningens förslag. — Beträffande frågan om vem det skulle tillkomma att medgiva resning hänvisade departementschefen bl. a. till vad processlagberedningen anfört samt påpekade vidare, att det skulle erfordras grundlagsändring för att ändra då gällande bestämmelser i detta hänseende, något som vore olämpligt, då den ifrågasatta reformen av resningsinstitutet vore avsedd såsom en provisorisk reglering i avvidan på en allmän rättegångsreform. Departementschefen förordade dock, att den då gällande lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på avdelningar ändrades i så måtto att bestämmelse infördes om att, vid behandling av res-

ningsansökan, avseende av högsta domstolen meddelad dom, de ledamöter, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej finge deltaga i resningsfrågans prövning, om domfört antal ledamöter ändå vore att tillgå. Första lagutskottet fann (utl. nr 46) viss, i detta sammanhang betydelslös ändring böra vidtagas i de framlagda lagförslagen men biträdde i övrigt dessa. Vid utlåtandet fanns fogat bl. a. särskilt yttrande av herrar Branting och Lundstedt, vilka anförde:

Vi skulle, om förslag därom förelegat, hava givit vår anslutning till en sådan konstruktion av resningsinstitutet, att ansökning om resning skall prövas av en instans, som till sin sammansättning icke är identisk myndighet med högsta domstolen. Som bekant har en sådan anordning nyligen införts i Danmark. Då emellertid något förslag av sådan art icke föreligger och det nu framlagda förslaget enligt vår mening medför värdefulla förbättringar, hava vi velat tillstyrka bifall härtill utan att dock därmed vilja hava sagt, att den föreslagna konstruktionen innefattar den bästa lösningen.

Riksdagen godkände utskottsutlåtandet, och ifrågavarande bestämmelser trädde i kraft den 1 januari 1940, sedan Kungl. Maj:t godtagit riksdagens ändringsförslag. Den nyssnämnda bestämmelsen i lagen angående högsta domstolens tjänstgöring överflyttades sedermera till den tidigare omnämnda 7 § i nu gällande lag i ämnet.

Vid 1947 års riksdag interPELLERADE herr Lundstedt ånyo chefen för justitiedepartementet, varvid han erinrade om sin motion vid 1937 års riksdag angående ett förberedande resningsorgan samt frågade, om departementschefen icke ansåge, att ett sådant borde inrättas eller om icke i vart fall högsta domstolen vid beslut i resningsfrågor borde ha tillgång till efter ingående prövning avgivna omdömen av personer, som icke vore av staten anställda i rättsskipningens tjänst. Departementschefen ställde sig »åtminstone för närvarande» avvisande till en reform av resningsinstitutet samt framhöll att, medan antalet avgjorda resningsansökningar under de sju sista åren innan 1939 års resningslag trädde i kraft sammanlagt varit ungefär detsamma som under motsvarande tid därefter, antalet beviljade resningsansökningar under den senare perioden ökat med nära 50 % samt att antalet resningsansökningar i brottmål under samma tid stigit med ungefär 50 % och antalet bifallsbeslut i sådana mål ökat med 275 %.

Vid 1954 års riksdag interPELLERADE herr Sten statsministern och frågade därvid, om utgången i vissa resningsfall föranlett denne att »överbäga något initiativ till att söka lösa frågan om ur rättsvårdens och rättssäkerhetens synpunkt betryggande regler om resning». Interpellanten hävdade, att gällande rätts bestämmelser om förutsättningarna för att erhålla resning icke vore tillfredsställande, samt framkastade tanken, att »några lekmän av oomstridd rättrådighet» borde ha säte i det organ, som skulle avgöra resningsansökningar. — Statsministern påpekade i sitt svar, att de år 1939 införda reglerna — upptagna i huvudsak oförändrade i nya rättegångsbalken — inneburit en icke obetydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning samt att ett av interpellanten åberopat resningsfall avgjorts, innan

1939 års bestämmelser om resning införts, varför nämnda fall icke kunde tillmätas någon betydelse i ifrågavarande sammanhang. För att belysa verkningarna av de 1939 införda nya bestämmelserna om resning lämnade statsministern därjämte vissa statistiska uppgifter, avseende dels sjuårsperioden närmast före 1939 års resningslag och dels därpå följande två sjuårsperioder (1933—1939, 1940—1946, 1947—1953). Statsministern upplyste därvid, att — under det att antalet avgjorda resningsansökningar i tvistemål varit ungefär detsamma för envar av perioderna eller omkring 250 — antalet sådana ansökningar i brottmål ökat från omkring 90 under första perioden till ungefär 180 under envar av de båda senare perioderna samt att antalet bifallna ansökningar i brottmål ökat i förhållande till antalet avgjorda ansökningar i sådana mål. Sålunda hade under första perioden ungefär 1/12 av de avgjorda ansökningarna bifallits, under det att motsvarande siffra för andra perioden vore något mer än 1/6 och för tredje perioden mellan 1/4 och 1/3. Statsministern förklarade, att det givetvis icke vore möjligt att ur dessa uppgifter utläsa om gällande resningsbestämmelser hade en lämplig utformning, men att det mot bakgrunden av uppgifterna måste visas föreligga ett klart behov av ändring för att en prövning av gällande stadganden i ämnet skulle anses motiverad.

I motion (I: 161) av herr Karl Persson vid 1955 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära »utredning och förslag om ett särskilt resningsinstitut för begärd omprövning av förut avdömda mål». Motionären hävdade bl. a., att det för det allmänna rättsmedvetandet framstode såsom självklart, att högsta domstolens ledamöter icke skulle ha avgörande inflytande vid behandlingen av resningsansökningar. Enligt motionären kunde prövningen av sådana ansökningar lämpligen handhas av ett organ, bestående av en ledamot av högsta domstolen, som icke dömt i målet, någon eller några »akademiska jurister» och — till ett antal av minst hälften av de beslutande personerna — lekmän, vilka skulle representera fackkunskap på olika områden och kunde inkallas till tjänstgöring alltefter respektive måls beskaffenhet.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 1) avstyrkte sammansatt konstitutions- och första lagutskott motionen. Utskottet erinrade om att de år 1939 införda reglerna innebure en icke obetydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning samt att de ändrade resningsbestämmelserna även medfört en ökning såväl av antalet resningsansökningar som av antalet bifallsbeslut. Därefter lämnade utskottet följande statistiska uppgifter beträffande åren 1950—1954. Resning i brottmål till förmån för den tilltalade söktes under ettvar av nämnda år i 26, 21, 27, 24 respektive 30 fall. Av dessa bifölls 3, 5, 13, 9 respektive 13. Resning i brottmål till men för den tilltalade söktes under samma tid i sammanlagt 9 fall. Av dessa ansökningar bifölls 2. I tvistemål söktes under ifrågavarande år resning i 46, 26, 31, 30 respektive 41 fall. Antalet bifallsbeslut var 3, 3, 5, 3 respektive 2. Utskottet anförde vidare:

Det fordras uppenbarligen starka skäl för att en överflyttning av beslutanderätten beträffande resningsansökningar från högsta domstolen till annat organ skall ifrågakomma. Sådana skäl ha enligt utskottets mening icke förebragts i ifrågavarande motion. Det av motionären föreslagna resningsorganets sammansättning giver dessutom anledning till vissa särskilda betänkligheter. I detta hänseende må erinras om att de mål, som avses med en resningsansökan, ej sällan torde vara av så omfattande och invecklad natur att det måste erbjuda svårigheter för en person utan juridisk skolning att bilda sig en allsidig uppfattning av problemen. Vidare förtjänar understrykas, att det vore en synnerligen ömtålig uppgift att bestämma vilka lekmän som skulle inkallas till tjänstgöring vid prövning av olika resningsansökningar. Slutligen må framhållas, att risk utan tvivel föreligger för att den enhetlighet i rättstillämpningen, som redan av processkommissionen i dess — — — betänkande angavs vara av särskilt stor betydelse i resningsärenden, skulle komma att minska, därest det organ, som hade att avgöra resningsansökningar, i stor utsträckning bestode av lekmän, och dessa därtill icke vore desamma från gång till gång.

Vid 1955 års höstriksdag interPELLERADE herr Carl Albert Anderson chefen för justitiedepartementet och frågade därvid, om denne ansåge det förfaringsätt som högsta domstolen tillämpade vid handläggningen av resningsärendena vara tillfredsställande och, därest så icke vore fallet, om departementschefen hade för avsikt att överväga åtgärder till ändring. — I sitt svar på interpellationen anförde departementschefen bl. a.:

Reglerna om — — — resning har tillkommit efter ingående överväganden i samband med tillkomsten av nya rättegångsbalken och är alltså jämförelsevis nya. Självfallet kan man likväl diskutera, om bestämmelserna i alla hänseenden är fullt tillfredsställande. De problem, som uppkommer, då det gäller att reglera förfarandet i dessa fall, är emellertid mycket komplicerade. Svårigheterna gör sig gällande i alla länder och har föranlett skiftande lösningar. Teoretiska och principiella synpunkter bryter sig här mot rent praktiska överväganden. Vad man vinner i ett hänseende drar lätt med sig olägenheter på andra punkter. Dessa problem har vid flera tillfällen varit föremål för överväganden, men såvitt jag vet har man hittills inte kunnat anvisa någon idealisk lösning. Det lär knappast heller kunna hävdas, att man i något annat land kommit fram till regler som, tillämpade på våra förhållanden, skulle vara överlägsna det system som nu gäller hos oss.

Vid den debatt i frågan som följde efter interpellationssvaret framförde interpellanten tanken på »ett juryförfarande vid prövning av resningsansökningar». — Departementschefen framhöll under debatten, att han önskade ytterligare understryka den punkten i interpellationssvaret, att man i fråga om det lämpligaste förfarandet hade att väga olika synpunkter mot varandra. Han sade sig vara på det klara med att erinringar ur olika synpunkter kunde göras mot gällande förfarande men förklarade att detta valts därför att andra tänkbara system, som föreslagits, ur den ena eller andra synpunkten framstått såsom mindre lämpliga. Det låte sig naturligtvis väl tänka — fortsatte departementschefen — att man kunde komma fram till förbättringar beträffande resningsförfarandet. De som kritiserade det nuvarande systemet borde emellertid icke nöja sig enbart med att göra detta utan även

peka på några framkomliga vägar för en eventuell ändring av ifrågavarande bestämmelser.

I skrivelse den 12 januari 1956 till chefen för justitiedepartementet hemställde *f. d. hovrättsrådet Viktor Petré*n om utredning rörande ändring av gällande resningsförfarande. I skrivelsen framhölls såsom nackdelar med nuvarande ordning för prövning av resningsansökningar, att det måste anses principiellt oriktigt att högsta domstolen prövade resningsansökningar i av domstolen avgjorda mål samt att — på grund av högsta domstolens arbetsbelastning — tidsutdräkten vid handläggningen av resningsansökningar kunde bli mycket stor. Petré'n framförde tanken på inrättandet av en särskild rättsnämnd för prövning av ifrågavarande ansökningar. Antalet ledamöter i nämnden kunde lämpligen bestämmas till fem eller sju. I sistnämnda fall kunde nämnden exempelvis bestå av tre domstolsrepresentanter, en från varje instans, en juris professor, utsedd bland tre föreslagna av de juridiska fakulteterna, och en advokat, utsedd bland tre föreslagna av advokatsamfundet. Dessa fem borde utses av Kungl. Maj:t. De två återstående ledamöterna kunde tänkas utsedda av riksdagen genom dennas opinionsnämnd. — Enligt upplysning från justitiedepartementet har skrivelsen ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I likalydande motioner I: 331 av herr Carl Albert Anderson m. fl. och II: 267 av herr Edberg m. fl. samt i motion II: 287 av herr Larsson i Hedenäset vid *1956 års riksdag* hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande inrättandet av »en från de reguljära domstolarna fristående särskild rättsnämnd för resningsfrågor». Motionärerna hävdade bl. a., att det borde övervägas, om icke den av dem föreslagna rättsnämnden eller prövningsnämnden för resningsansökningar borde tillföras ett starkt lekmannainflytande. I motionerna I: 331 och II: 267 ifrågasattes till och med om icke resningsinstitutet helt borde bestå av lekmän i högt aktad samhällelig ställning. I samma motioner framhölls dessutom, att de bärande grundtankarna i den nya rättegångsordningen — muntlighet, koncentration och omedelbarhet — icke tillämpades i högsta domstolen, i vad det gällde prövning av ansökan om resning, och att det nuvarande förfarings sättet, där dessa grundtankar samt offentlighet och snabbhet sänkades, icke vore tillfredsställande.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 1) avstyrkte sammansatt konstitutions- och första lagutskott motionerna. Utskottet erinrade om att de år 1939 införda reglerna innebure en icke obetydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning samt att de ändrade resningsbestämmelserna även medfört en ökning såväl av antalet resningsansökningar som av antalet bifallsbeslut. Därefter lämnade utskottet komplettering till ovan redovisade statistiska uppgifter för åren 1950—1954 med motsvarande siffror för år 1955. Resning söktes i brottmål under sistnämnda år i 33 fall till förmån för den tilltalade och i 2 fall till men för den tilltalade. Antalet bifallsbeslut var 10 respektive 1. I tvistemål söktes samma år resning i 51 fall. Något bifallsbeslut i tvistemål meddelades icke, men utskottet framhöll, att

ett avsevärt antal av dessa ansökningar kvarstode oavgjorda vid årets utgång. Utskottet anförde vidare:

Vad beträffar frågan om vilket organ som bör handha prövningen av resningsansökningar erinrar utskottet om processlagberedningens — — — uttalande i det år 1938 framlagda förslaget till rättegångsbalk, att en överflyttning av nämnda prövning å annat organ än högsta domstolen icke stode i god överensstämmelse med de grunder, å vilka vårt rättsväsen vilade.

I de nu förevarande motionerna hänvisas bl. a. till att — — — resningsansökningar i brottmål enligt dansk rätt avgöras av en särskild myndighet, »Den særlige Klageret». I anledning därav vill utskottet understryka — — — att fullföljd av talan i vanlig ordning till högsta instans i Danmark icke är tillåten i samma utsträckning som enligt svensk rätt. Förhållandena i nu förevarande hänseenden kunna därför icke anses jämförbara.

— — — en motion med väsentligen samma syfte som de, vilka nu föreliggande till behandling, väcktes så sent som vid 1955 års riksdag. Motionen avslogs av sammansatt konstitutions- och första lagutskott. Någon omständighet av beskaffenhet att föranleda till en ändrad ståndpunkt i denna fråga har enligt utskottets mening icke framkommit. De skäl som sammansatta utskottet anförde år 1955 finner utskottet alltså bärande.

Utskottet fann slutligen med hänsyn till utformningen av det av motionärerna framställda yrkandet icke anledning att till övervägande upptaga det i motionerna I: 331 och II: 267 berörda spörsmålet om formerna för handläggningen av resningsärenden.

Mot utskottets beslut reserverade sig herr Lodenius, utan angivet yrkande, samt herrar Ollén, Swedberg och Carl Albert Anderson, vilka på av dem angivna skäl hemställde om bifall till motionerna.

Därjämte fanns vid utlåtandet fogat ett särskilt yttrande av herr Branting.

Såväl i de nu till behandling föreliggande motionerna som i de vid 1955 års riksdag väckta motionerna erinras om att i Danmark resningsansökningar prövas och avgöras av en särskild myndighet, »Den særlige Klageret». I anledning därav vill utskottet först framhålla, att Klageretten prövar resningsansökningar endast i brottmål. Klageretten består därvid av fem ledamöter, utsedda av Konungen — efter förslag av justitieministern — för en tid av tio år. Ledamöterna skola vara en domare från envar av de tre instanserna, en praktiserande advokat och en universitetslärare i rättsvetenskap eller annan jurist med särskild vetenskaplig utbildning. Förslag till ledamöter framställas till justitieministern beträffande domarna av respektive Højesteret, landsretterne (= andra instans) och Den danske Dommerforening samt i fråga om advokaten av Sagførerrådet. I samtliga dessa fall föreslås fyra personer, av vilka en utses. För envar av ledamöterna utses på motsvarande sätt en suppleant. — Klagerettens ledamöter kunna icke erhålla förnyat förordnande. Under den tioårsperiod för vilken de utsetts kunna de avsättas endast genom dom.

Beträffande förutsättningarna för resning må till en början nämnas att begäran därom i princip blott kan framställas i brottmål som avdömts av

Højesteret eller landsretterne. — För att resning till men för den tilltalade skall beviljas erfordras dels att den tilltalade antingen frikänts eller påstås ha gjort sig skyldig till ett väsentligt grövre brott än det för vilket han dömts och dels att nya bevis av betydelse för målet framkommit. Resning till förmån för den tilltalade kan beviljas — förutom på grund av nya bevis — när det i övrigt föreligger särskilda omständigheter, som göra det övervägande sannolikt, att föreliggande bevis icke blivit riktigt bedömda. — Ansökan om resning kan omedelbart avvisas, om däri icke angivits någon grund som enligt lagens bestämmelser kan leda till resning eller om de åberopade omständigheterna eller bevisen uppenbarligen sakna betydelse. Avvisas icke ansökningen, skall motparten — därest så befinnes erforderligt — lämnas tillfälle att förklara sig skriftligen eller muntligen. Klageretten kan även förordna om kompletterande utredning i saken, exempelvis genom muntlig förhandling inför Klageretten. Sådan förhandling äger dock rum endast i undantagsfall. Regelmässigt avgöras ifrågavarande ansökningar, sedan handlingarna i ärendet jämte en av Klagerettens sekreterare upprättad promemoria i saken cirkulerat bland ledamöterna, vilka därvid rösta skriftligen. — Klagerettens beslut i resningsfrågan kan icke överklagas. — Om resning beviljas, äger den nya förhandlingen rum inför den landsret, som tidigare dömt i målet.

Ovan nämnda bestämmelser angående Klageretten infördes år 1939. Dessförinnan avgjordes resningsansökningar i Danmark i princip av den domstol som sist dömt i målet.

I anledning av vad ovan anförts angående de danska bestämmelserna om resning i brottmål må framhållas, att enligt dansk rätt fullföljd av talan i brottmål till högsta instans icke är tillåten i samma utsträckning som enligt svensk rätt. Sålunda kan i brottmål som anhängiggjorts i första instans fullföljd av talan till Højesteret äga rum endast efter tillstånd av justitieministern i vissa undantagsfall; fullföljd av bevisfrågan till högsta instans är icke tillåten.

Utskottet

Konungens urgamla rätt att återbryta dom som vunnit laga kraft eller att återställa försutten laga tid tillkommer — enligt stadgande i regeringsformen — regeringsrätten i mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning och högsta domstolen i alla andra fall. Högsta domstolens befogenhet härutinnan var uppe till diskussion under arbetet med utformningen av den nu gällande rättegångsbalken. Processkommissionen framhöll i det år 1926 avgivna betänkandet angående rättegångsväsendets ombildning bl. a., att betydelsen av en enhetlig rättstillämpning i särskilt hög grad gjorde sig gällande vid resningsinstitutets handhavande och att ur denna synpunkt företräde måste givas åt den dåvarande anordningen med högsta domstolen såsom behörig myndighet för prövning av resningsfrågor. I det år 1938 framlagda förslaget till rättegångsbalk ut-

talade processlagberedningen, att en överflyttning av prövningen av resningsansökan å annat organ än högsta domstolen icke stode i god överensstämmelse med de konstitutionella grunder, å vilka vårt rättsväsen vilade.

Frågan om vilket organ som bör handha prövningen av resningsansökan har — såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen — vid åtskilliga tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen och senast upptagits i de motioner utskottet nu har att behandla. De skäl, som åberopats för en överflyttning av beslutanderätten beträffande resningsansökningar från högsta domstolen till annat organ, ha i huvudsak varit enahanda. Man har framhållit det principiellt oriktiga i att högsta domstolen prövar resningsansökningar i av domstolen tidigare avgjorda mål och ärenden samt påpekat, att — på grund av högsta domstolens arbetsbelastning — tidsutdräkten vid handläggningen av resningsansökningar stundom kunde bli mycket stor.

De år 1939 införda reglerna inneburo en betydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning. Detta har även medfört en ökning såväl av antalet resningsansökningar som av antalet bifallsbeslut. De ovan redovisade statistiska uppgifterna för åren 1950—1955 vill utskottet komplettera med motsvarande siffror för år 1956. Resning söktes i brottmål i 46 fall till förmån för den tilltalade och i 2 fall till men för den tilltalade. Antalet bifallsbeslut var 13 respektive 2. I tvistemål söktes samma år resning i 44 fall och beviljades resning i 4 fall. Det måste dock framhållas, att ett avsevärt antal av ansökningarna i tvistemål och i brottmål till förmån för den tilltalade kvarstodo oavgjorda vid årets utgång.

Till belysning av spörsmålet i vilken utsträckning högsta domstolen har att pröva resningsansökningar i mål och ärenden, som av domstolen slutgiltigt avgjorts, har utskottet inhämtat, att så skett under ettvar av åren 1954—1956 i 4, 2 respektive 4 fall. I detta sammanhang kan nämnas att sammanlagda antalet avgjorda resningsansökningar under ifrågavarande år var 71, 67 respektive 89.

Det är således i en tämligen ringa omfattning högsta domstolen i sin egenskap av resningsorgan har att taga befattning med av domstolen tidigare slutgiltigt avgjorda mål och ärenden. Härjämte är att märka, att prövning av en resningsansökan icke innebär omprövning av det tidigare avgörandet på samma sätt som då en dom överklagats till högre instans. I fråga om de viktigaste och mest tilläpade resningsgrunderna, nämligen då tidigare åberopat bevis befunnits falskt eller då nytt bevis, som ej tidigare varit känt, åberopas, gäller det främst att bedöma huruvida det nya läget i fråga om bevisningen kan antagas inverka på målets utgång vid eventuell ny prövning. Även i fråga om resningsgrunderna, att någon i processen agerande begått brottslig gärning eller att rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag, gäller det en prövning av annat slag än den, som verkställts då den ifrågavarande domen beslutats. Vad särskilt angår den sistnämnda resningsgrunden ligger det i sakens natur, att den ytterst sällan kan tänkas bli tillämplig på domar, som meddelats av högsta domstolen.

Emellertid har genom ett särskilt lagstadgande tillgodosetts önskemålet, att ledamot av högsta domstolen icke annat än i undantagsfall skall kunna tjänstgöra vid behandling av ansökan om resning i något av domstolen avgjort mål eller ärende, om han deltagit i det tidigare avgörandet. De ovan framförda principiella betänkligheterna mot att låta högsta domstolen tjänstgöra som organ för prövning av resningsansökningar äro enligt utskottets förmenande icke av någon nämnvärd styrka. Det torde ej heller kunna med fog göras gällande, att högsta domstolen såsom resningsorgan skulle i nu nämnt hänseende vara sämre skickad än regeringsrätten. Sistnämnda domstol har nämligen inom dess kompetensområde — utan att några invändningar framkommit häremot — även att taga ställning till ansökningar om resning i av domstolen tidigare slutgiltigt avgjorda mål och ärenden.

De resningsansökningar, som äro brådskande, torde av högsta domstolen behandlas utan någon tidsutdräkt. Vid bedömandet av möjligheten att genom inrättandet av ett särskilt resningorgan åstadkomma en snabbare behandling av resningsansökningar må för övrigt framhållas att högsta domstolen enligt nu gällande regler har möjlighet att, om resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades förmån och saken finnes uppenbar, omedelbart ändra domen. I nu nämnda fall erfordras således ej för att åstadkomma rättelse omgången över den domstol, som sist dömt i målet. Huruvida åt ett särskilt resningsorgan skulle kunna beredas samma befogenhet torde vara beroende av detta organs sammansättning.

Reglerna om de förutsättningar, som fordras för att erhålla resning i ett laga kraftvunnet domstolsavgörande, äro restriktiva och vila utan tvivel på tanken att ett dylikt avgörande icke utan synnerligen viktiga skäl och endast på förutsättningar, som noggrant angivas i lag, får rivs upp för ny prövning. Tillämpningen av dessa regler är juridiskt sett mycket svår och kräver ett säkert omdöme. Det är här fråga om ett rent juridiskt bedömande och icke om något allmänt skälighetsbedömande. Ur dessa synpunkter torde det därför ligga helt i linje med grunderna för vårt rättsväsen, att endast högsta domstolen, vårt främsta rättsskipande organ, äger, såvitt nu är i fråga, återbryta ett laga kraftvunnet avgörande.

Uppenbarligen måste det därför fordras mycket starka skäl för att en överflyttning av beslutanderätten från högsta domstolen till ett annat organ skall ifrågakomma. Sådana skäl ha motionärerna — i belysning av vad ovan anförts — enligt utskottets mening icke kunnat framlägga.

Det i motionerna I: 319 och II: 409 föreslagna resningsorganets sammansättning giver dessutom anledning till vissa särskilda betänkligheter genom den på nytt framförda tanken på lekmäns medverkan. Beträffande detta spörsmål kan hänvisas till det uttalande ett sammansatt konstitutions- och första lagutskott gjorde i frågan vid 1955 års riksdag. De skäl som då anfördes mot lekmäns deltagande i ett särskilt resningsorgan finner utskottet alltjämt bärande.

Vad angår spörsmålet om förfarandet vid handläggning av resningsärenden vill utskottet till en början understryka, att det här icke är fråga om

någon ordinär process innefattande en prövning i sak utan att det allenast gäller en prövning, huruvida i lag angivna förutsättningar för resning föreligger eller ej.

I rättegångsbalken användes begreppet »handläggning» såsom gemensam beteckning för den processuella verksamheten. En särskild form av handläggning är »förhandling». En grundläggande principiell skillnad föreligger mellan den processuella verksamheten — speciellt med avseende på parternas förhållanden — som förekommer vid en förhandling och övrig handläggning. I rättegångsbalkens mening förutsättes för förhandling ett å viss tid och plats hållet domstolssammanträde, vid vilket parter och andra äga vara tillstädes och utöva processuell verksamhet. I övrigt sker vid domstolarna handläggningen utan att part eller annan äger vara närvarande. Allenast vid förhandling komma i princip de grundsatser om rättegångens muntlighet, koncentration och omedelbarhet, som vår nya rättegångsordning bygger på, till användning. Nu nämnda grundsatser ha vunnit tillämpning å processen i underrätt och jämväl i väsentliga delar satt sin prägel på överrättsförfarandet. De ha dock icke kunnat genomföras fullt ut i vad angår rättegången i överrätt. Sålunda äger såväl hovrätt som högsta domstolen i en del fall avgöra mål och ärenden efter ett rent skriftligt förfarande, d. v. s. på handlingarna. Detta gäller bl. a. om jorddelningsmål och utökningsmål men kan under vissa förutsättningar förekomma även i vanliga tvistemål och brottmål. I enahanda ordning behandlar högsta domstolen ansökningar om prövningstillstånd. Även resningsansökningar avgöras efter ett skriftligt förfarande.

Vad förfaringssättet vid prövning av resningsansökan beträffar vill utskottet framhålla att denna prövning försiggår i huvudsakligen samma former som före processreformen. Detta innebär att grundsatserna om offentlighet och muntlighet härvidlag icke vunnit insteg. I den del som kritiken mot förfaringssättet vid prövning av resningsansökan riktar sig häremot, förtjänar den enligt utskottets mening att beaktas redan av rent principiella skäl. När offentlighet och muntlighet infördes i det vanliga rättegångsförfarandet, skedde detta i tro att rättssäkerheten därmed skulle stärkas. Det måste därför te sig naturligt att samma synpunkter hävdas när det gäller ett sådant för rättssäkerheten så oundgängligt och av allmänheten så uppmärksammat rättsmedel som resning.

I första hand bör härvid principen om offentlighet uppmärksammas. Som det framgår av utskottets redogörelse här ovan sker föredragningen av resningsärenden i högsta domstolen med ledning av minnesanteckningar, den s. k. föredragningspromemorian, som utarbetas av vederbörande revisionssekreterare. Denna promemoria är ej att betrakta som sådana minnesanteckningar, om vilka tryckfrihetsförordningen talar och vilka efteråt ej behöva utlämnas. Promemorian utgör i stället en ordnad och fullständig redogörelse för vad ansökan och övriga handlingar (vilka äro offentliga) innehålla av betydelse för prövningen av resningsansökan. Före föredragningen i högsta domstolen åligger det revisionssekreteraren att till envar av dom-

stolens ledamöter avlämna övertryck av upprättat förslag till rubrik till Kungl. Maj:ts beslut. Detta övertryck ingår som bilaga i föredragningspromemorian och å detsamma antecknas i förekommande fall rättsfall och litteraturhänvisningar. Promemorian betraktas också som en sådan handling i ärendet, vilken enligt tryckfrihetsförordningen skall införlivas i akten och efter beslutet göras tillgänglig för allmänheten. Utskottet kan knappast finna något tryckfrihetsrättsligt hinder mot att denna promemoria, med hänsyn till sin genomarbetade karaktär och sin faktiska betydelse för handläggningen av resningsansökan, betraktas som en inom nedre justitierevisionen upprättad handling, vilken genom att vara upprättad blir offentlig; under utskottets förhandlingar har det upplysts att liknande revisionssekreterarepromemorior, som användas vid föredragning av ansökningar om prövningstillstånd, före föredragningen kunnat utlånas till myndighet, som haft att avgiva yttrande i målet. Åtgärden har närmast vidtagits i syfte att underlätta myndighetens arbete. Vidare har det i undantagsfall förekommit att, sedan prövningstillstånd meddelats, föredragningspromemorian utlämnats till parterna som hjälp vid förberedelsen till kommande huvudförhandling. Det torde blott erfordras en ändring i gällande arbetsordning för nedre justitierevisionen för att promemoriorna skola i förväg få delges i vart fall parterna. För att handläggningen av resningsansökan icke över hövan skall behöva fördröjas torde det i dylikt fall vara tillräckligt att viss kortare tid utsättes då eventuella erinringar mot promemorian skola ha ingetts.

Enligt utskottets mening skulle mycket vara vunnet redan genom en anordning, enligt vilken föredragningspromemoriorna på angivet sätt i förväg kommunicerades med parterna. Även om promemoriorna av revisionssekreterarna utarbetas med all omsorg och strävan till objektivitet, kan möjligheten av missförstånd eller ofullständighet aldrig uteslutas. Och för den som begär resning lika väl som för dennes motpart — vare sig denne är allmän åklagare å samhällets vägnar eller en enskild — kan det vara både en hjärtesak och ett rättmätigt intresse att vinna säkerhet för att hans huvudsynpunkter komma tydligt och prononcerat till uttryck i promemorian. Även för högsta domstolen måste det vara av stort intresse att promemorian ger från början en så klarläggande och tillförlitlig bild av ärendet som möjligt, och det torde icke vara verklighetsfrämmande att föreställa sig fall, då kommunikation med parterna efter föredragningen härigenom kan onödiggöras.

Utskottet vill ytterligare framhålla att lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (§ 39) ger uttryck åt den för svenskt rättsväsende fundamentala principen att part må äga rätt att ta del av alla handlingar i rättegång. Följdriktigheten talar för att här berörda promemorior ej undantagas. Den omständigheten att resningsansökningar understundom inges av personer, som äro sinnessjuka eller evident måste hänföras till notoriska kverulanter, bör icke få bli till förfång för andra rättssökande och utgöra hinder för offentlighetsprincipens tillämpning även när det gäller resning.

Det har vidare på sina håll ansetts vara en brist hos resningsinstitutet att någon form av muntlighet ej tillåtes vid föredragningen av promemorian inför högsta domstolen. Sökanden och hans motpart ha sålunda ingen möjlighet att i samband med föredragningen göra de erinringar, tillägg eller förtydliganden som må finnas erforderliga. Fördenskull har den tanken framkommit att parterna exempelvis skulle kunna erhålla rätt att vid eller efter föredragningen göra sådana kompletteringar, som de bedömde som relevanta. Även högsta domstolens ledamöter skulle härigenom beredas möjlighet att — om de så finna erforderligt — fullständiga utredningen genom omedelbara utfrågningar av eller förhör med parterna. Vidare må i detta sammanhang framhållas, att vederbörande revisionssekreterare vid föredragningen är skyldig att på anmaning uttala sin mening i resningsärendet. Det kan vara av intresse för parterna att ta del av denna mening och erhålla tillfälle att komma med bemötanden.

Utskottet är medvetet om att vad som här ifrågasättes är ett införande av ett för Sverige men ej för vissa främmande länder nytt processuellt förfarande. Utskottet kan ej i detalj uttala sig om hur ett sådant förfarande skulle kunna utformas eller till vilka konsekvenser i olika hänseenden som det skulle kunna leda. Om endast parter och ombud skola tillåtas närvara eller om föredragningen skall ske inför offentligheten är sålunda ett av de många problem, varom man ej utan grundliga överväganden kan hysa någon bestämd uppfattning. Med den principiella uppfattningen om vikten av muntlighet, som utskottet här ovan givit till känna, vore det av värde, om även frågan om möjligheten att i någon form införa ett muntligt förfarande vid själva föredragningen kunde övervägas och därvid förutsättningslöst prövas.

Mot vad utskottet ovan anfört kan det invändas att samma behov av offentlighet och eventuellt muntlighet kräves i fråga om åtskilliga andra avgöranden då högsta domstolen dömer uteslutande på handlingar. Främst i åtanke kommer härvid förfarandet vid avgörandet av ansökningar om prövningstillstånd där det gäller frågan om rätt till fullföljd av mål till högsta domstolen. Utskottet vill emellertid framhålla, att rättssäkerhetsintresset ansetts bättre tillgodosett vid sistnämnda förfarande därigenom att för rätt till ändringsdispens är tillräckligt med att en enda av högsta domstolens vid avgörandet tjänstgörande tre ledamöter röstar härför, medan för resning fordras en majoritet, d. v. s. tre röster av fem.

Med hänsyn härtill och till resningsinstitutets speciella karaktär torde inga principiella betänkligheter kunna anföras mot att förfarandet vid handläggning av resningsansökningar upptages till särskild utredning.

Utskottets ståndpunktstagande till de i förevarande motioner framställda förslagen kan alltså sammanfattas sålunda, att utskottet å ena sidan tar avstånd från tanken på en överflyttning av beslutanderätten i resningsärenden från högsta domstolen till ett annat organ men å andra sidan anser sig böra förorda en utredning av frågan om förfarandet vid handläggning av resningsärenden i högsta domstolen.

Sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande nr 1 år 1957 19

Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 319 och II: 409 i vad desamma tilldelats sammansatt konstitutions- och första lagutskott för behandling, måtte i anledning av motionerna I: 318 och II: 405 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag syftande till att föredragningspromemoriorna vid behandling i högsta domstolen av resningsansökningar göras offentliga redan före ärendenas föredragning och att part beredes tillfälle att inkomma med erinringar mot promemoriorna samt i samband härmed om utredning av frågan om möjligheten till ett muntligt förfarande under medverkan av part vid föredragningen av resningsansökningar inför högsta domstolen.

Stockholm den 26 april 1957

På sammansatt konstitutions- och första lagutskotts vägnar:

OLOV RYLANDER

Närvarande:

från *konstitutionsutskottet*: herrar Damström, Ollén, Håstad*, Spångberg, Swedberg, Jonsson i Haverö, Carl Albert Anderson och Torsten Andersson*; samt

från *första lagutskottet*: herrar Rylander, Branting, Lodenius, fru Gärde Widemar, herrar Landgren, Skoglund i Umeå* och Gezelius.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Rylander, Damström, Jonsson i Haverö, Torsten Andersson, Landgren, Skoglund i Umeå och Gezelius*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Konungens urgamla rätt — — — (lika med utskottet) — — — (s. 16). Även resningsansökningar avgöras efter ett skriftligt förfarande.

Ansökan om resning föredrages inför högsta domstolen av en revisionssekreterare. Av arbetsordningen för nedre justitierevisionen framgår att denna föredragning skall ske med ledning av minnesanteckningar — den s. k. föredragningspromemorian. Promemorian skall innefatta en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehålla av betydelse för högsta domstolens beslut i ärendet. Dock kan det fullständiga återgivandet

av materialet enligt högsta domstolens anvisningar ersättas av hänvisningar till akten. I föredragningspromemorian intages, enligt vad utskottet inhämtat, med få undantag allt vad sökanden andrager i sina inlagor till högsta domstolen. Undantagen betingas av att det kan förekomma långa och onödiga upprepningar och att det finns ett icke obetydligt antal människor som inger resningsansökningar av så oordnat och förvirrat innehåll att de helt enkelt icke kunna förstås om de återges in extenso utan måste helt eller delvis refereras. Vid föredragningen uppläses fördragningspromemorian regelmässigt i sin helhet. Vissa undantag härifrån kunna dock förekomma. Högsta domstolen kan efter att ha fått en orientering och läst domen samt vad sökanden anfört i sina inlagor finna det stå utom varje tvivel att resnings-skäl ej föreligga. Om revisionssekreteraren i sådana fall meddelar, att enligt hans uppfattning en genomgång av materialet i dess helhet icke kan föranleda ett annat bedömande, blir det icke någon ytterligare föredragning. Vidare kan det inträffa, att något avsnitt av den redogörelse för målet promemorian innehåller endast blir refererat av den anledningen att högsta domstolen finner närmare utveckling därav icke kunna inverka på resningsfrågans avgörande. Nu angivna system bygger på att revisionssekreterarna äro högt kvalificerade domare, som äro ansvariga för att allt som kan vara av betydelse blir framlagt. Därutöver finns emellertid den garantien, att en av de i avgörandet deltagande ledamöterna är skyldig att i original granska de handlingar som sökanden ingivit till högsta domstolen. Det torde därför få anses uteslutet, att vad sökanden åberopat till stöd för sin ansökan undgår högsta domstolens uppmärksamhet. Kontrollen är emellertid icke begränsad härtill. I de allra flesta fall torde ett eller flera justitieråd läsa promemorian och i många fall läser det justitieråd, som granskar de av sökanden åberopade handlingarna, även handlingarna i övrigt helt eller delvis. Ännu vidsträcktare kontrolläsning kan förekomma.

Om resningsansökningen efter föredragningen icke avslås såsom ogrundad, infor dras förklaring av motparten. Högsta domstolen kan även förordna om ytterligare skriftväxling. Ej sällan förekommer vidare, att högsta domstolen införskaffar sakkunnigutlåtanden, i regel från statliga myndigheter, i resningsärenden. När skriftväxlingen är avslutad, kompletterar revisionssekreteraren promemorian i erforderlig omfattning, varefter ärendet föredrages ånyo inför samma eller andra ledamöter. I detta sammanhang kan nämnas att högsta domstolen, om så finnes erforderligt för utredningen, äger rätt att hålla offentligt förhör med parterna eller annan. Förhör med vittnen eller sakkunniga eller förebringande av annan bevisning i resningsärenden kan vidare enligt högsta domstolens förordnande ske vid annan domstol. Enligt inhämtade upplysningar torde dock högsta domstolen i resningsärenden aldrig ha tagit initiativ till någon nu nämnd åtgärd i vidare mån än att högsta domstolen i en del fall remitterat en tilltalads skrift till riksåklagarämbetet, som med anledning av remissen låtit verkställa utredning angående något i skriften gjort påstående. Högsta domstolens praxis härutinnan torde bl. a. sammanhänga med det förhållandet att högsta dom-

stolen — enligt vad som upplysts — utan vittnesförhör godtager ett av sökanden åberopat vittnesintyg, som enligt sitt sakliga innehåll ger skäl för resning.

I stort sett torde det nuvarande förfaringssättet vid prövning av resningsansökningar vara tillfredsställande och innebära en betryggande kontroll för en uttömmande och sakligt riktig behandling av resningsärenden. Att beträffande nu avsedd handläggning införa förhandlingsprincipen torde möta såväl principiella som praktiska betänkligheter. Resningsärendena utgöra nämligen såsom ovan framhållits allenast en ringa del av de mål och ärenden som avgöras på handlingarna. Spörsmålet om och i vilken omfattning det skriftliga förfarande, som nu förekommer vid måls och ärendens avgörande, bör ändras är därför av stor principiell räckvidd och en utredning härom kan icke inskränkas till att avse allenast ett mycket begränsat område av domstolarnas befogenhet att fatta avgöranden på handlingarna. Vid en tillämpning av förhandlingsprincipen på förfarandet vid prövning av resningsansökningar kan det vidare ej förväntas, att sökanden i allo kan begränsa sin framställning till det som ur resningssynpunkter har relevans. Härtill kommer att det knappast kan tänkas att beträffande resningsansökningar genomföra förhandlingsprincipen utan en förprövning av det slag, som nu äger rum för avgörande av frågan, om ansökningen bör kommuniceras med motparten. Det förekommer nämligen åtskilliga resningsansökningar, vilka äro mycket svagt grundade eller vilka allenast upprepa skäl, som tidigare prövats och befunnits icke motivera resning. Att i sådana fall föranstalta om muntlig förhandling skulle innebära en misshushållning med högsta domstolens arbetskraft och dessutom föranleda i många fall avsevärda kostnader för såväl resningssökandens motpart som honom själv. Även om den tappande parten i ett resningsärende kan förpliktas ersätta motpartens kostnader i ärendet är det i många fall i praktiken icke möjligt att få sådan kostnad gottgjord.

Inom utskottet har framförts tanken på ett begränsat genomförande av muntlighetsprincipen vid handläggning av resningsansökningar. Föredragningen skulle enligt detta alternativ vara offentlig. Sökanden och hans motpart skulle beredas tillfälle att närvara och därvid äga rätt att i samband med föredragningen göra de erinringar, tillägg och förtydliganden som de bedömde relevanta och funne erforderliga. Parterna skulle även därigenom erhålla möjlighet att få kännedom om de svar och upplysningar vederbörande revisionssekreterare lämnar på domstolsledamöternas frågor. Denna begränsade muntlighet skulle närmast syfta till att bereda parterna insyn vid föredragningen och kunde ej ha någon nämnvärd betydelse för erforderlig utredning av ärendet. — I nära samband med nu berörda spörsmål står frågan huruvida parterna i annan form skulle kunna beredas tillfälle att före resningsärendets avgörande få ta del av föredragningspromemorian. Av den ovan lämnade redogörelsen framgår att en föredragningspromemoria på grund av stadgandet i 21 § arbetsordningen för nedre justitierrevisjonen efter föredragningen är att anse som domstolens icke-offentliga

handling och att promemorian först efter det att ärendet slutbehandlats är att betrakta som allmän handling. Promemorian skulle emellertid kunna på ett tidigare stadium få karaktären av allmän handling genom vidtagandet av erforderliga ändringar i gällande rättsregler. Härigenom skulle möjlighet kunna skapas att i rättegångsbalkens regler om förfarandet vid prövning av resningsärenden införa föreskrift om att promemorian som ett led i resningsärendets beredande skulle delgivas parterna och om att parterna skulle äga rätt att inom viss tid efter delgivningen få inkomma med det yttrande promemorian kunde föranleda till.

Vid bedömandet av behovet och angelägenheten av nu antydda reformer vill utskottet understryka, att föredragningspromemorian endast skall innehålla en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehålla av betydelse för ärendets avgörande, att dessa handlingar äro tillgängliga för parterna och att revisionssekreteraren vid utarbetandet av promemorian handlar under ämbetsmannans ansvar. Därutöver kan framhållas den kontroll som enligt ovan förekommer från högsta domstolens sida.

Det är uppenbart, att domstolar liksom andra myndigheter ha behov av att som hjälpmedel för sitt bedömande av mål och ärenden upprätta arbetspromemorior och sammanställningar. Sådana handlingar äro enligt sakens natur interna hjälpmedel och det kan icke anses påkallat, att parter eller andra utomstående få tillfälle att taga del därav, i allt fall icke före målets eller ärendets avgörande. Den här ifrågakarande revisionssekreterarepromemorian är i princip att betrakta som ett hjälpmedel av dylikt slag. Det torde därför knappast finnas något sakligt berättigat intresse för sökanden i ett resningsärende att erhålla rätt att i någon form granska föredragningspromemorian och framställa anmärkningar mot densamma. Däremot kan ett sådant intresse möjligen vara betingat av psykologiska hänsyn. Detta gäller emellertid icke blott behandlingen av resningsärenden utan även behandlingen av andra mål och ärenden, som avgöras på handlingarna. Emellertid är — såsom ovan framhållits — spörsmålet om en parts befogenhet att före ett ärendes avgörande taga del av inom en domstol eller av en myndighet upprättad föredragningspromemoria icke begränsat till handläggning av resningsärenden utan har intimt samband med förfarandet vid den stora mängd betydelsefulla avgöranden som därutöver träffas på handlingarna. En utredning i angivet hänseende måste därför få en vidare omfattning än som åsyftas i motionerna I: 318 och II: 405 och kan ej anses ligga inom ramen för ifrågakarande motioner.

Under hänvisning till det ovan anförda får utskottet avstyrka en utredning i motionernas syfte. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner

1) I: 318 och II: 405 samt

2) I: 319 och II: 409, i vad desamma tilldelats sammanfattning konstitutions- och första lagutskott för behandling, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Särskilt yttrande

av herrar *Ollén, Spångberg, Swedberg, Carl Albert Anderson, Branting* och *Lodenius*, vilka anfört: Spörsmålen om den prövande instansens sammansättning vid handläggning av resningsansökningar och om den processuellt lämpligaste gestaltningen av den prövning, sådana ärenden underkastas, äga samband, emedan en allsidig förutsättningslös utredning därav borde kunna undanröja den kritik och den osäkerhet, som präglat den länge förda debatten om högsta domstolens arbetsformer. I motionerna I: 318 och II: 405, som i huvudsak ansluta till de tankegångar, vilka kommit till uttryck dels i reservation av herrar *Ollén, Swedberg* och *Carl Albert Anderson* till sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande (nr 1) vid 1956 års riksdag i anledning av väckta motioner om inrättande av en särskild rättsnämnd för resningsfrågor, dels ock i särskilt yttrande till ifrågavarande utlåtande av herr *Branting*, har på angivna skäl understrukits angelägenheten av en dylik utredning.

Till frågan om utredning av beslutanderätten i resningsärenden äro vi av samma uppfattning, som kommit till uttryck i nämnda motioner. Så länge skälen mot en förutsättningslös utredning av den prövande instansens sammansättning icke äro starkare än dem som hittills förebragts, torde på många håll allt framgent kvarstå olust över en ordning som bl. a. medför, att högsta domstolen i egenskap av resningsorgan även har att pröva ansökningar angående mål, i vilka den själv tidigare avkunnat dom.

En reform, som komme att begränsa sig till det processuella förfarandet vid resningsärenden i syfte att låta principerna om offentlighet och muntlighet där vinna insteg, är emellertid även den av stort värde, enär högsta domstolens arbete därigenom skulle i nu angivet avseende bringas i närmare överensstämmelse med principerna för rättegångsordningen i övrigt. Utan att frånträda vår rent principiella uppfattning giva vi därför vårt stöd åt utskottets positiva förslag om utredning av förfarandet vid handläggning av resningsansökningar.
